

Motion till riksdagen 2005/06:U267

av Maud Olofsson m.fl. (c)

Slaget om jordens resurser

1 Sammanfattning

Hoten mot säkerheten i världen har förändrats. Gamla hot har ersatts av nya och världen förefaller alltmer komplex. Den traditionella, militära och nationsbundna säkerhetspolitiken har i mångt och mycket kommit att spela ut sin roll. Vi går mot en utveckling där nationella gränser får en allt mindre betydelse.

Det överskuggande framtida hotet är, i Centerpartiets ögon, människans egen påverkan av det ekologiska systemet. På grund av dagens överutnyttjande och bristfälliga hantering av naturresurser, utsläpp och välståndsklyftor är det lätt att se hela det ekologiska systemet hotat. Framtida säkerhet kommer att kräva ett helt nytt fokus på internationellt samarbete där miljöfrågorna måste få en framträdande roll. Det är viktigt att detta samarbete snarast kommer i gång på allvar och att det pågående ”slaget om jordens resurser” får stå tillbaka för en gemensam ansträngning för ökad global säkerhet.

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att miljöfrågorna skall ingå i säkerhetsbegreppet för att möta framtidens utmaningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att lösningar av miljöproblem kan förhindra uppkomsten av konflikter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om Sverige som ett föregångsland i EU:s klimatarbete.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om det nationella behovet av fastställda delmål rörande minskade utsläpp av växthusgaser.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om en samlad global ansträngning att öka effektiviteten i vattenutnyttjandet.

Fel! Okänt namn på

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det svenska utvecklingssamarbetet bör lägga större tyngd på vattenprojekt.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en större andel av svenska biståndsmedel bör gå till utbildningsinsatser riktade till kvinnor i fattiga länder.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en internationell strategi för att stabilisera jordens klimat och förhindra flyktingströmmar från miljöhot.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt bör arbeta för att alternativ förnybar energiförsörjning förs upp på EU:s och FN:s dagordning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i FN bör verka för att FN:s medlemsländer omsätter det skrivna folkrättsliga ordet i konkret handling då det gäller mellanstatliga konflikter kopplade till miljö, vatten och utsläpp.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att FN:s miljöarbete för hållbar utveckling stärks.

3 Inledning

Hoten mot säkerheten i världen har förändrats. Gamla hot har ersatts av nya, vilket betyder att de metoder som tidigare syftat till att garantera säkerhet inte längre är adekvata. De flesta bedömare är överens om att värderingar och hotbilder tycks vara mindre beständiga efter det kalla krigets slut, vilket också har medfört en debatt om vilka politiska frågor som ska få tillträde till dagordningen.

Det överskuggande framtida hotet är, i Centerpartiets ögon, människans egen påverkan på det ekologiska systemet. I detta sammanhang har den traditionella säkerhetspolitiken kommit att spela ut sin roll, eftersom vi går mot en utveckling där nationella gränser får en allt mindre betydelse. De nationella gränserna har t.o.m. kommit att utgöra ett hinder för ett effektivt hanterande av denna nya typ av problem. De nya hoten tar inte längre hänsyn till nationella gränser, och byråkrati uppbyggd kring desamma utgör ofta en försvårande faktor.

På grund av dagens överutnyttjande och bristfälliga hantering av naturresurser, utsläpp, snabba befolkningsökningar, diverse demografiska faktorer och välståndsklyftor är det lätt att se hela det ekologiska systemet som hotat. Ovan nämnda hot mot framtidens säkerhet kommer att kräva ett helt nytt fokus på internationellt samarbete. Detta då många av miljöproblemen kräver lokala, regionala eller globala lösningar, som inkräktar på nationella regeringars rättigheter.

Miljöfrågorna har av tradition stått utanför den nationella säkerhetspolitiken och de har ännu inte fullt ut förankrats på den politiska dagordningen under benämningen säkerhetspolitik. Det bör förändras. Miljöfrågorna måste ingå i säkerhetsbegreppet och en bred, heltäckande syn på detta är nödvändig för att vi ska kunna möta framtidens utmaningar. Detta bör ges regeringen till känna.

4 Miljöhot som en säkerhetspolitisk faktor

Vi kan i dag se hur en lång rad ekologiska delsystem snabbt försämras, för att snart komma i ett sådant läge att fortsatt utnyttjande av naturresurser på hittills valt sätt inte längre är möjligt. Denna utarmning av jordens bärkraft sker samtidigt som den snabba befolkningsökningen gör att behovet av framtida resurser blir allt större. Det allvarliga med denna utveckling är framför allt att de förnybara resurserna försvinner. Detta sker t.ex. i form av jorderosion orsakat av skogsavverkning, utfiskning av vatten och förlust av artrikedom. Förnybara naturresurser utnyttjas i dag på många håll till den grad att de inte längre kan återhämta sig.

Det ekologiska systemet står inför enorma förändringar om inte dagens livsföring reformeras. Dessa förändringar kommer att påverka hela det globala systemet så att livsbetingelserna förändras och med dem också konfliktorsaker och det politiska klimatet. Miljöproblemen har en sådan oerhörd betydelse att de kan orsaka politiska förvecklingar och ge upphov till krig mellan stater.

FN har börjat rikta alltmer fokus på både i-ländernas enorma förbrukning av energi och naturtillgångar och på att faktorer som brist på rent vatten i stora delar av världen är en anledning till och grogrund för oro och konflikter. Det finns i dag en befogad och alltmer ökande oro för att bristen på rent vatten och ren luft, tvister om kontroll av vattendrag och andra naturresurser, gränsöverskridande miljöfarliga utsläpp, osäkra kärnkraftsanläggningar och skogsskövlingar inte bara leder till sociala orättvisor och ekonomiska tvister, utan även kan leda till mellanstatliga och interna väpnade konflikter. Det är med andra ord ett klart säkerhetspolitiskt hot.

Det finns redan i dag gott om exempel som visar på hur miljöfrågor har legat bakom konflikter. Tävlan om vattnet från floden Jordan var t.ex. en viktig orsak till sexdagarskriget 1967 och påverkade även Israels beslut att invadera Libanon 1982. Indien, Pakistan och Bangladesh är tre länder med ett spänt säkerhetspolitiskt läge som även delar livsviktiga vattendrag. Floderna Ganges och Indus med sina biflöden har legat till grund för motsättningar inom dessa länder samt även till mellanstatliga tvister länderna emellan. Mycket talar också för att miljöhoten är en av framtidens viktigaste konfliktorsaker. Lösningar av miljöproblem kan således förhindra uppkommandet av konflikter och våldshandlingar i världen. Vad som ovan anförts om att lösningar av miljöproblem kan förhindra uppkomsten av konflikter bör ges regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

5 Miljöproblemen är gränslösa

5.1 Klimatförändringar

Miljöproblemen tar ingen hänsyn till nationella gränser. I många fall är det som förefaller vara ett globalt problem avhängigt av mer lokala lösningar och vice versa. Utsläpp av t.ex. koldioxid som leder till klimatförändringar tycks vara ett globalt problem även om orsakerna till övervägande del är att finna i västvärlden. Det finns också stora olikheter i hur effekterna drabbar olika regioner. Medan de lågt belägna Aosisstaterna (the Alliance of small Island States) riskerar att försvinna under havsytan då vattnet stiger, kan stater som Ryssland och Kanada rent av komma att gynnas av en stigande medeltemperatur. Att se följderna av växthuseffekten som ett globalt problem är således för dem som inte drabbas av dessa, snarast en moralisk fråga medan det för de drabbade staterna blir en fråga om överlevnad.

Vi har länge sett hur klimatförändringarna ofta viftats bort som överdrifter. Men nu tycks den tiden förhoppningsvis vara förbi. När Världsekonomiskt forum tidigare i år kartlade de olika slags risker som företag, liksom allmänheten i stort, bör känna till och försöka gardera sig mot beskrevs de pågående klimatförändringarna som vetenskapligt bekräftade och mycket problematiska. Speciellt uppmärksammades de höjda genomsnittstemperaturerna, som får till följd att havsnivån stiger. Där konstaterades att världshaven stiger med en meter på 50 år om nuvarande avsmältning vid polerna fortsätter, vilket innebär att världsstäder som New York och London om några århundraden kommer att hotas av massiva översvämningar.

Klimatfrågan är en avgörande framtidsfråga för livet på jorden. Att stoppa utsläppen av växthusgaser är en enorm global utmaning. Klimatförändringar sker trögt och effekterna av de utsläpp som redan skett har bara till viss del börjat märkas. Även om vi i dag helt slutade med fossila bränslen skulle det ta flera hundra år innan klimatsystemet stabiliserat sig. Det är därför av yttersta vikt att en stor förändring sker under de närmaste 50 åren. Med ett förändrat klimat ska vi inte bara räkna med vattenhöjningar och temperatureffekter, med dessa följer även nya spridningsvägar för sjukdomar, förändrade odlingsgränser och brist på färskvatten. De länder och områden som kommer att drabbas hårdast av klimatförändringarna är utvecklingsländerna, där många ekosystem redan är hårt ansträngda och där det dessutom finns en stor bräcklighet i de ekonomiska systemen. Det är vårt ansvar att ta klimatfrågan på allvar och agera med alla tillgängliga medel för att motverka klimatförändringar. Sverige ska vara ett föregångsland och ett föredöme i EU:s klimatarbete. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Riksdagens mål om att Sveriges utsläpp av växthusgaser ska halveras till 2050 måste nås. För att nå dit behöver vi fastställa delmål som pekar ut färdriktningen. Vad som ovan anförts om behovet av fastställda nationella delmål rörande minskade utsläpp av växthusgaser bör ges regeringen till känna.

5.2 Brist på vatten

Vatten är en förutsättning för allt liv här på jorden. Men världens vatten är ojämnt fördelat, vilket leder till att det lätt blir en kamp kring fördelningen av vattenresurserna. På många håll är vatten ett stridsämne, eller bara en dröm.

Över hela världen pågår konflikter rörande vatten. Den stora omläggningen av och dammbygget i floden Yangtsekiang i Kina har kritiserats hårt, inte bara av de 1,5 miljoner kinesiska bönder som måste lämna sina hem, utan också av en hel omvärld. Turkiets utbyggnad av dammar i vattendrag kopplade till Eufrat och Tigris ger negativa effekter för resten av Mellanöstern. De senaste 50 åren har över 500 konfliktsituationer och över 20 fall av regelrätta strider uppstått mellan stater på grund av oenigheter kopplade till vatten. Det beror främst på att många länder har samma vattendrag som försörjningskälla för sin vattenförsörjning. Om ett land börjar utnyttja ett vattendrag mer blir det helt följdriktigt mindre över för de länder som befinner sig nedströms. Det kan verka banalt men vara fullt tillräckligt för att utveckla en lokal konflikt.

I dag är vattenbristen speciellt påtaglig i Afrika, Mellanöstern och delar av Asien. Dessa är områden, som inte bara lider av brist på rent vatten, utan i stor utsträckning är fattiga u-länder med stor befolkningstillväxt som saknar, eller har svag, demokratisk grund. Till råga på allt, eller kanske just på grund av allt detta, är dessa områden ofta platser för väpnade konflikter. Hur man än ser på det så utgör dessa faktorer tillsammans onekligen en potentiell krutdurk, inte bara för den lokala regionen utan för allas vår fred och säkerhet. Många pekar på att just bristen på rent vatten är central i detta sammanhang. WHO har uppskattat att 1,1 miljarder människor lider brist på rent vatten och att runt fem miljoner människor årligen dör som följd av detta. Det är inte rimligt att tro att vare sig regional eller internationell fred och säkerhet uppnås utan att dessa grundläggande problem rättas till.

Än så länge befinner sig dessa ”problem” på tryggt avstånd från västvärlden. Men ett centralt drag i all miljöpåverkan är dess gränsöverskridande karaktär samt att vi redan i dag ser en utveckling mot att bristen på rent vatten och ren luft som grund för konflikter närmar sig våra breddgrader alltmer.

FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna omfattar även rätten till vatten. I artikel 25 ingår vatten i rätten till en tillfredsställande levnadsstandard, hälsa, välbefinnande och mat. I FN:s millenniemål ingår också vattenfrågan, formulerad i form av målet att halvera andelen av befolkningen som saknar tillgång till rent dricksvatten före 2015. Dåliga miljömässiga förhållanden påverkar särskilt hälsan för de fattiga i världen. Dåliga förhållanden för dricksvatten och sanitet är ofta orsakerna till epidemier som diarré, malaria och kolera.

Brist på vatten har en rad negativa effekter. Problemet kan jämföras med bristen på mat, hunger och bristen på pengar, fattigdom. Det finns ungefär lika många extremt fattiga människor i världen, som lever på mindre än en dollar per dag, som det finns människor utan tillgång till rent vatten. I stor utsträckning handlar det om samma människor. Dessa människor behöver ekonomisk tillväxt. Tillgång på vatten är en förutsättning för tillväxt och utveckling, på flera olika sätt. Industrier är ofta beroende av stora mängder

Fel! Okänt namn på

vatten. Bra vattenkvalitet är ofta ett kriterium för lokalisering av investeringar, vilket leder till tillväxt.

Den värsta fattigdomen i världen beror på undermålig livsmedelsproduktion. Eftersom tillgång till, och rätt användande av, vatten är nyckeln till ett effektivt jordbruk leder bristen på vatten till fattigdom. Det finns en stark positiv koppling mellan investeringar i bevattning, fattigdomsminskning och livsmedelssäkerhet. God hälsa är också en förutsättning för tillväxt. Tillgången på rent vatten är avgörande när det gäller att förbättra hälsan i fattiga länder.

Det behövs en samlad global ansträngning för att öka effektiviteten i vattenutnyttjandet. I Sveriges utvecklingsarbete med fattiga länder bör frågan om människors tillgång till rent och säkert vatten föras in på agendan. I dag handlar alltför få projekt om vatten. Vad som ovan anförts om en samlad global ansträngning för att öka effektiviteten i vattenutnyttjandet bör ges regeringen till känna.

Det svenska utvecklingssamarbetet bör lägga större tyngd på vattenprojekt. Det bör ges regeringen till känna.

5.3 Miljöflyktingar och megastäder

Mycket tyder på att antalet flyktingar i världen som tvingats fly på grund av miljökatastrofer av olika slag ökat. Största gruppen av dessa miljöflyktingar är de som flyr i brist på vatten. Till detta ska läggas flyktingar från ökenspridning samt kommande flyktingar från områden som hotas av havshöjning till följd av klimatförändringar.

Enligt FN:s utvecklingsorgan, UNDP, kan strömmarna av miljöflyktingar minimeras genom att fattiga länder bättre förbereder sig för katastrofer de närmaste åren. UNDP menar att huvudorsaken till katastrofers allvarliga följder är fattigdom. Bara 11 % av dem som utsattes för naturkatastrofer under 1980- och 90-talen levde i fattiga länder. Trots det utgjorde dessa mer än hälften av dödsfallen. Om fattigdom och samhällelig svaghet är huvudorsaken till dödsfall vid katastrofer i dag, kommer det att vara än mer så i det scenario som väntar under resten av århundradet.

Miljöproblemen i många fattiga länder är gigantiska och det krävs stora satsningar för att komma till rätta med dem. Särskilt viktigt är att göra speciella utbildningssatsningar i hållbar utveckling riktade mot kvinnor. I de flesta fattiga länder tar kvinnor ett oerhört stort ansvar i vardagen. Det är i stor utsträckning kvinnor som plockar ved, hämtar vatten, sköter hemmet, brukar jorden och uppfostrar barn. Utbildning av kvinnor i exempelvis småskalig naturresursförvaltning skulle sannolikt ge kvinnor större inflytande i miljörelaterade beslut och även föra med sig att kunskapen sprids vidare till kommande generationer. Detta skulle minska trycket på miljön, vilket i sin tur skulle leda till att vi får en säkrare värld.

Det svenska biståndet bör innefatta en högre andel biståndsmedel avsett till s.k. sociala investeringar. Utbildning i hållbar utveckling bör prioriteras och kvinnor bör vara en prioriterad målgrupp. Vad som ovan anförts om att en

högre andel av svenskt biståndsmedel bör gå till utbildningssatsningar riktade till kvinnor i fattiga länder bör ges regeringen till känna.

Vi ser nu en ökande ström av flyktingar, vilka drivits från sina hem på grund av miljöförstörelsen. De har tvingats fly eftersom deras jordlotter är för små eller har utarmats alltför mycket av erosion för att de ska kunna försörja sig. Bland de nya miljöflyktingarna återfinns människor som tvingats flytta därför att grundvattnet tagit slut och brunnarna sinat. Flest vattenflyktingar kommer att skapas i torra och halvtorra områden där befolkningstillväxten redan gjort att vattentillgångarna inte längre räcker. Även ökenspridningen kommer att tvinga människor att flytta. I takt med att öknar tar över tvingas bönder och boskapskötare flytta. De tvingas då att tränga ihop sig på en krympande yta av beboelig mark, eller så tvingas de in i städerna.

Ytterligare ett naturfenomen som kan orsaka ett ökande antal miljöflyktingar och som kan komma att bli mycket allvarligare är havshöjningen. Enbart en meters höjning av havsytan skulle lägga hälften av Bangladeshs risjordar under vatten och tvinga minst 40 miljoner människor att flytta.

När befolkningen på landsbygden inte kan bo kvar eller försörja sig flyttar de till städerna. Ofta är städerna redan överbefolkade, vilket leder till ytterligare fattigdom, miljöproblem och misär. Enligt FN:s prognoser kommer mer än hälften av världens befolkning att bo i städer om två år. Omkring 1950 bodde en tredjedel av jordens befolkning i städer, år 2030 beräknas nästan två tredjedelar bo i städer.

Denna utveckling har fört med sig att s.k. megastäder växer fram, och med dem en rad problem. Definitionen av en megastad är en stad med minst tio miljoner invånare. För femtio år sedan fanns bara en megastad, New York. Om tio år beräknar FN att det finns över tjugo megastäder, alla utom tre belägna i utvecklingsländer. Tokyo har varit störst ända sedan 1975 och beräknas om tio år ha drygt 27 miljoner invånare. Dacca, huvudstaden i Bangladesh, beräknas då vara världens näst största stad, med ett invånarantal på ca 23 miljoner. Bombay, Sao Paolo, Delhi och Mexico City kommer också att ha passerat 20-miljonersnivån. Många av dessa städer är oerhört tätbefolkade och en stor del av människorna bor i slum. På många håll sker tillväxten okontrollerat i form av illegala kåkstäder utan något inslag av stadsplanering.

Megastäderna tar resurser långt utanför sina gränser. Ju större städer desto mer av jordens tillgångar på energi, livsmedel, metaller, timmer och vatten förbrukas där. Städerna påverkar också temperaturen på jorden. Fyra femtedelar av utsläppen av växthusgaser kommer från städer. Världens städer och inte minst megastäderna växer kraftigt. Det behövs en samlad global energistrategi som minskar koldioxidutsläppen och stabiliserar jordens klimat. Vad som ovan anförts om en internationell strategi för att stabilisera jordens klimat och förhindra flyktingströmmar från miljöhot bör ges regeringen till känna.

5.4 Kampen om oljan

I dag ser vi en allt hårdare konkurrens om oljan. Oljan har varit och är grunden till många konflikthärdar runtom i världen. Världens oljeberoende ökar

Fel! Okänt namn på

samtidigt som oljereserverna minskar. Det medför, förutom en uppenbar säkerhetspolitisk risk, även miljöproblem i och med att i dag skyddade naturområden tas i anspråk för oljeutvinning. Det leder till att grundvatten och ekosystem förstörs.

Det stora oljeberoendet bland världens länder har lett till ett militärstrategiskt tänkande i väst, inte minst i USA, som alltmer kommit att influeras av att säkerställa en ostörd tillgång till oljekällor. Det räcker inte med att kampen om oljan påverkar ländernas säkerhetspolitiska bedömningar och hur de väljer att disponera sina militära resurser. Kampen om oljetillgångar har också, högst sannolikt, varit en direkt, eller starkt bidragande, orsak till flera av 1900-talets största militära konflikter.

Om det var så att omsorg om oljeländernas stabilitet var ett av huvudmotiven för invasionen av Irak har invasionen fått flera oavsedda följdverkningar. Till exempel hotas Saudiarabien i dag av en större inhemsk oro än före invasionen. Oljehanteringens skadas av att utländska experter flyr undan hoten från terrorister och Irak verkar inte kunna normaliseras på länge. Det är ovisst om en fungerande demokrati kan etableras i ett fortsatt enat Irak. Under tiden kan oljan inte pumpas i normal utsträckning från källorna inne i landet, därför att ledningarna utsätts för attentat.

I dag produceras närmare hälften av all olja i instabila regioner, och det är just i dessa regioner som det finns störst potential för att öka produktionen. Ett fortsatt starkt beroende av olja, och därmed fortsatt beroende av en säker leverans från dessa regioner, innebär stora risker säkerhetsmässigt. Två tredjedelar av de oljefyndigheter som är kända finns i Mellanöstern, främst Iran, Irak, Kuwait och Saudiarabien.

Förutom turbulensen i Mellanöstern tillkommer oroligheter i ett flertal andra oljeproducerande länder. Det muslimska Nigeria lever i kaos och i Algeriet och Sudan pågår blodiga motsättningar mellan olika befolkningsgrupper. I Malaysia och Indonesien har terroriströrelser börjat uppträda och i Mexikanska golfen hotade orkanen Katrina nyligen att ödelägga stora delar av USA:s oljeproduktion för lång tid framöver. Dessa och andra riskmoment som har börjat uppträda i världens oljeländer medför sammantaget ett tryck uppåt på oljepriserna, eftersom mindre olja kan framställas och risknivån höjs i hanteringen.

Oljepriset påverkas också av ökad efterfrågan och brister i produktionskapacitet på världsmarknaden. Kinas oljeimport växer rekordsnabbt. I USA sjunker trycket i flera gaskällor, vilket betyder att naturgasen där håller på att ta slut. Sjunkande produktion anmäls också i flera oljefält, medan den amerikanska energikonsumtionen fortsätter att öka. Bortfallet måste därför kompenseras med import. Japan börjar få tillbaka sin ekonomiska tillväxt och med den lär det komma ny efterfrågan på energi. Indien, med sin miljardbefolkning, börjar också få en snabb ekonomisk tillväxt och ännu snabbare ökande efterfrågan på energiråvaror, främst olja.

Kinas oljebolag är statliga och följer statliga direktiv, inte minst när det gäller att köpa upp oljefält i Mellanöstern, Centralasien och Afrika för export uteslutande till Kina. Japan har också ett statligt bolag, som har till uppgift att förverkliga målet att Japan ska kunna få en tredjedel av sin importerade olja

från fält som ägs av Japan. Den kinesiska staten konkurrerar med den japanska staten om att få rätt att dra en oljeledning från oljefält i Sibirien. Samtidigt har Kina gränstvister med de flesta av Aseanländerna rörande rätten att borra i Sydkinesiska havet.

Man kan också tydligt se att säkra oljeleveranser börjar uppfattas som en strategisk fråga. Stora stater köper upp olje- och gasfält för export uteslutande till det egna landet och påverkar på andra sätt marknadens villkor. Den fria oljemarknaden minskar i omfång, samtidigt som efterfrågan ökar.

Utvecklingen som beskrivits är ohållbar och det är hög tid att bryta oljeberoendet. En omställning till ett hållbart energisystem är nödvändigt av miljöskäl, av ekonomiska skäl, men också av geopolitiska och säkerhetsmässiga skäl. Det är viktigt att Sverige aktivt arbetar för att alternativ förnybar energiförsörjning förs upp på EU:s och FN:s dagordningar. Detta bör ges regeringen till känna.

6 Internationell rätt och miljön

Folkrätten är ett medel som står till vårt förfogande när det gäller att säkerställa internationell fred och säkerhet samt bidra till att minska lidandet under en pågående väpnad konflikt.

Men folkrätten kan, i alla fall på papperet, också lösa många av de mellanstatliga miljöproblem som ligger bakom de konflikter som hotar säkerheten.

Sedan 1970-talet har folkrätten försökt täcka in även miljöområdet. Det finns ett flertal konventioner som visar att man börjat ta frågor kring den naturliga miljön, vatten och utsläpp på allvar. Både under krig och i fred finns i dag reglering som syftar till att skydda och reglera användandet av den naturliga miljön. Ett av de centrala dokumenten inom detta område är Stockholmsdeklarationen som antogs 1972. En princip i denna deklaration lyder: ”Stater har, i överensstämmelse med FN:s stadga och folkrättens principer, den suveräna rättigheten att utnyttja sina egna naturtillgångar i enlighet med sin egen miljöpolitik och ansvaret för att tillse att verksamheter inom ramen för deras jurisdiktion eller kontroll icke förorsakar skada på andra länders miljö eller på områden utanför nationell jurisdiktion.”

Denna princip har prövats i flera fall i internationella domstolar och återupprepats i FN:s Riodeklaration om miljö och utveckling från 1992. Den har också legat bakom många bilaterala avtal, som reglerat mellanstatliga tvister inom miljöområdet. Inte minst har principen varit utgångspunkt för diverse olika miljöarbeten i FN:s regi, såsom United Nations Environment Programme (UNEP).

Ett ledord i FN:s miljöarbete är hållbar utveckling. Innebörden är att staters utveckling och utvinningen av naturtillgångar måste vara hållbar. Detta innebär att den måste vara hållbar ur ett globalt perspektiv med avseende på kommande generationers förmåga att tillfredsställa sina behov. Här finns en grundläggande tanke om rättvis fördelning av jordens resurser. I dag är det inte så, då den rikaste femtedelen av världens befolkning förbrukar 80 % av

Fel! Okänt namn på

resurserna. Dessa tankar om grundläggande rättvisa återspeglas också inom ett annat folkrättsligt område – de mänskliga rättigheterna. Flera av dessa konventioner, bl.a. 1966 års konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter speglar kravet på att alla ska ha rätt till en tillfredsställande levnadsstandard, god hälsa, rent vatten och trygghet.

I dag finns alltså folkrättsliga instrument för att komma till rätta med många av de miljöproblem som ligger bakom konflikter och som hotar vår säkerhet. Problemet är att stater har lättare för att skriva under dokument än att i praktiska handling leverera det utlovade. Som så många gånger förr är det staters enskilda, kortsiktiga ekonomiska intressen som ligger bakom en passiv inställning till miljöarbete.

Frågan om miljön är kopplad till frågan om fattigdom. För att komma till rätta med miljöproblemen, och de därtill kopplade säkerhetsrelaterade problemen, måste vi också hantera det stora problemet med fattigdomen. De två områdena är tätt sammankopplade – inte bara geografiskt. Det skulle onekligen vara ett kostsamt och kännbart projekt att komma till rätta med den snedfördelning av jordens resurser som bl.a. ligger bakom miljöförstöringen och de därtill kopplade säkerhetspolitiska hoten. Västvärlden verkar dock se hotet som för avlägset för att mana till kollektiva storskaliga insatser. Folkrätten kan aldrig ensam åstadkomma några enorma förändringar eller förbättringar. Det är staterna som bär ansvaret för att det skrivna folkrättsliga ordet omsätts i konkret handling. Därför är det hög tid för världens nationer att ta sitt säkerhetspolitiska, ekonomiska och moraliska ansvar för dessa frågor.

Sverige bör i FN verka för att FN:s medlemsländer omsätter det skrivna folkrättsliga ordet i konkret handling då det gäller mellanstatliga konflikter kopplade till miljö, vatten och utsläpp. Det bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Sverige bör verka för att FN:s miljöarbete med hållbar utveckling stärks. Detta bör ges regeringen till känna.

Stockholm den 3 oktober 2005

Maud Olofsson (c)

Åsa Torstensson (c)

Roger Tiefensee (c)

Eskil Erlandsson (c)

Kenneth Johansson (c)

Margareta Andersson (c)